

Martyna Szczotka

Dziecko aktywnym odkrywcą i badaczem w procesie edukacji przyrodniczej

„Tęczowy motyl nad łąką lata,
pająk misternie sieć swą uplata.
Patrzcie, jak pięknie w lesie, w ogrodzie!
Ile jest życia w ziemi i w wodzie!”

S. Karaszewski

Wprowadzenie

Świat przyrody ze względu na swoje bogactwo, różnorodność i zmienność jest niezmiernie interesującym obiektem poznania dla dzieci w wieku przedszkolnym. Stanowi dla nich bogate źródło wrażeń, przeżyć i aktywnego działania. Zadaniem nowoczesnej edukacji jest przygotowanie wychowanka do umiejętnego funkcjonowania w przyszłości, w nieznanych jeszcze dzisiaj warunkach, a także zapewnienie dziecku rozwoju w całym bogactwie jego osobowości. Dyspozycje ukształtowane w dzieciństwie odznaczają się wysokim stopniem trwałości i niełatwo ulegają zmianom w późniejszym okresie życia. Pierwsze przeżycia, wzruszenia, uczucia, zachowania zostają utrwalone na całe życie¹. Zgodnie z aktualną podstawą programową, wychowanie do poszanowania i rozumienia przyrody żywej i nieżywej stanowi ważny obszar oddziaływań przedszkolnych i buduje podstawy dalszej edukacji w tym kierunku².

¹ T. Parczewska, *O ochronie środowiska. „Wychowanie w Przedszkolu”* (2005)2, s. 24.

² <http://www.men.gov.pl> (dostęp 01.04.2013).

Z praktyki

Współczesny świat potrzebuje ludzi nie tylko bogatych w wiedzę, ale przede wszystkim wrażliwych na potrzeby innych osób, a także na otaczającą przyrodę. Należy zatem wykształcić człowieka, który podchodzi do życia nie wedle kategorii konsumpcji, ale kieruje się wartościami humanistycznymi i ekologicznymi.

Niniejszy artykuł ukazuje, jak ważne są aktywne kontakty dzieci z przyrodą, przedstawia rolę nauczyciela w pomaganiu odkrywaniu najmłodszemu jej piękna. Ponadto zawiera propozycje metodyczne, które mogą przyczynić się do wzbogacania doświadczeń edukacyjnych dzieci w zakresie edukacji przyrodniczej.

Poznanie przyrody przez dzieci

Dzieci lubią, gdy coś nowego dzieje się wokół nich i mogą czynnie w tym uczestniczyć. „(...) ciekawość świata jest podstawowym warunkiem efektywności edukacji środowiskowej”³. Uczniowie Dzieci obserwując przyrodę, dokonują szeregu operacji umysłowych, takich jak: analiza, synteza, porównywanie, poszukiwanie cech różniących i wspólnych, aż wreszcie dochodzą do uogólniania, które jest podstawą tworzenia pojęć przyrodniczych. Świat przyrody jest znaczącym czynnikiem wpływającym na umiejętność koncentracji uwagi, która „stanowi (...) miarodajny wskaźnik zainteresowania i potencjału dziecka”⁴. „Poznawaniu zjawisk, które wywołały ciekawość, towarzyszą zazwyczaj uczucia pozytywne: satysfakcja, radość, przyjemność i zadowolenie. Przyroda bardzo silnie działa na sferę zmysłową i emocjonalną małego dziecka, dostarcza niezapomnianych wrażeń, głębokich i zróżnicowanych doświadczeń, cieszy, zachwyca, daje wytchnienie, uruchamia proces wartościowania poszczególnych obiektów przyrodniczych i przyrody jako całości. W naturalnym środowisku dzieci mogą porównywać, szukać, badać, zbierać, porządkować, oceniać, mierzyć, liczyć, dotykać, wąchać, zachwycać się oraz eksperymentować”⁵.

Bardzo ważną rolę odgrywa przyroda w rozwoju wyobraźni najmłodszych. Szczególnie można to zaobserwować podczas zabaw, kiedy dziecko zamienia materiał przyrodniczy w statki, czarodziejskie laski, kosmiczne kamienie itp. Zabawy uwzględniające potrzebę kontaktu malucha ze światem przyrody, wywołując ciekawość i radość, silnie i na długo zapadają w jego psychikę⁶. Poznawane środowisko jest źródłem wielu pytań rodzących się w umyśle dziecka, będących dowodem na to, że jego inteligencja została w niezwykle sposób pobudzona. S. Szuman podkreśla, że

³ R. Więckowski, *Pedagogika wczesnoszkolna*, Warszawa 1993, s. 146.

⁴ D. Wood, *Jak uczyć się i myśleć dzieci*, Kraków 2006, s. 67.

⁵ T. Parczewska, *Edukacja ekologiczna w przedszkolu*, Lublin 2009, s. 83.

⁶ Tamże.

już przez samo stawianie pytań dziecko wyraźnie objawia postawę myślącą. Pytania typu: „Skąd się bierze w chmurach deszcz? Dlaczego śnieg topnieje?” stanowią wielką wartość, ponieważ sprzyjają rozwojowi intelektualnemu i społecznemu, informują nauczyciela o problemach, trudnościach i zainteresowaniach dzieci, kształtują postawę badawczą⁷. Z myśleniem ściśle związany jest rozwój mowy. Poznając nowe zjawiska, zwierzęta, rośliny, oznaczenia czynności i właściwości dziecko wzbogaca swój zasób słownictwa, zdolność i jasność wyrażania myśli, formułowania spostrzeżeń.

Wychowanie przez przyrodę zawiera również ważne aspekty moralne. Opiekując się zwierzętami, roślinami, dbając na miarę swoich sił o środowisko, przedszkolaki uczą się cierpliwości, wytrwałości, poczucia odpowiedzialności i koleżeństwa. Obcując z przyrodą, przywiązują się do niej w sposób naturalny. Są w stanie doceniać i szanować pracę, bo przecież środowisko to również wytwory człowieka. Z punktu widzenia psychologii i pedagogiki wiek przedszkolny jest najlepszym okresem na zapoczątkowanie systematycznej edukacji przyrodniczej, gdyż psychika dziecka jest bardzo plastyczna, a dokonane w niej zmiany są fundamentem przyszłych zachowań. Dziecko w tym okresie przejawia naturalną wrażliwość na otaczające je środowisko, a także emocjonalną chęć działania na rzecz jego ochrony. Dodatkowo dobre „wzorce środowiskowe” będą przenoszone do domu. W ten sposób uczeń może stać się nauczycielem własnych rodziców czy rodzeństwa.

Edukacja przyrodnicza w przedszkolu zakłada poznanie, zrozumienie oraz zapamiętanie podstawowych i zasadniczych wiadomości o zjawiskach przyrodniczych występujących w otoczeniu dziecka. Uświadamia, że życie bez kontaktu z przyrodą jest niemożliwe, gdyż wszystko, co jest potrzebne człowiekowi do życia, czerpie on ze środowiska⁸. Treści dotyczące poznawania przyrody obejmują przyrodę ożywioną i nieożywioną w zakresie odpowiadającym możliwościom dzieci i uwzględniającym warunki środowiska lokalnego. W czasie zabaw, prac, spacerów i wycieczek, obserwacji i doświadczeń, dzieci poznają różne środowiska przyrodnicze (pole uprawne, łąka, staw, las, ogród botaniczny i zoologiczny, działka przedszkolna, wiejskie podwórko, park, sad), zapoznają się z występującymi tam niektórymi roślinami i zwierzętami, przypatrują się pracom ludzi i wykorzystywanym podczas tych prac narzędziom (np. w polu, w ogrodzie, w sadzie). Obcowanie z przyrodą umożliwia obserwowanie zjawisk zachodzących wraz ze zmianą pór roku w środowisku roślinnym i zwie-

⁷ J. Rychlik, *Każde doświadczenie wzbogaca*, [w:] *Doświadczenie poznawania świata przez dzieci w młodszym wieku szkolnym*, red. I. Adamek, B. Pawlak, Kraków 2012, s. 230.

⁸ M. Jabłońska, *Las i jego znaczenie*. „Wychowanie w Przedszkolu”, (2005)8, s. 32.

Z praktyki

rzęcem. Ważną rolę w poznawaniu przyrody odgrywają kąciki przyrody, w których gromadzone są zbiory przyrody nieożywionej, pielęgnowane rośliny i hodowane drobne zwierzęta. Realizacja treści przyrodniczych umożliwia poznawanie zjawisk występujących w przyrodzie (np. zamrażanie wody, topnienie śniegu i lodu, nasłonecznienie, wilgotność powietrza, parowanie wody i skraplanie pary, rozpuszczanie się niektórych substancji itp.), dostrzeganie zależności pomiędzy temperaturą i długością dnia a porami roku oraz prowadzenie kalendarza pogody. Budzeniu zainteresowań przyrodniczych służy także zbieranie i kolekcjonowanie różnych zbiorów przyrodniczych, ilustracji i fotografii o tematyce przyrodniczej⁹.

Nauczyciel przewodnikiem dziecka w poznawaniu przyrody

Bardzo ważną rolę w edukacji przyrodniczej odgrywa nauczyciel. Jego rola „ogranicza się do umiejętności budzenia zainteresowań dzieci danym tematem zajęć, stworzenia takiej sytuacji, aby obserwacja i wysiłek intelektualny stały się dla nich koniecznością wypływającą z toku zajęć, w czasie prac praktycznych, doświadczeń i pokazów”¹⁰. Od jego zaangażowania i pasji zależy, czy w dzieciach zostanie rozbudzone umiłowanie przyrody. Jego zadaniem jest pobudzanie aktywności, uczenie obserwowania obiektów przyrodniczych, organizowanie sytuacji, w czasie których motywuje do myślenia, a także kieruje jego przebiegiem. Nauczyciel jako osoba, która wprowadza dziecko w świat przyrody, podczas przygotowywania oraz przeprowadzania zajęć powinien wykazywać się twórczością i zaangażowaniem. Wspólnie z podopiecznymi powinien przeżywać i odczuwać radość z odkrywania prawideł rządzących światem, powinien być empatyczny, nie-dyrektywny, innowacyjny, przyjmować postawę zaciekawienia światem.

W pracy nauczyciela – jak pisze A. Budniak – ważne jest, aby przyroda nigdy nie stała się obojętnym tłem dla działalności dziecka, lecz była zawsze ważnym elementem jego życia, celem poznania, przedmiotem zainteresowań, a może nawet pasją¹¹. Tylko nauczyciel, znający możliwości swoich uczniów może stosować zasadę „o jeden krok dalej”. Chodzi o to, by dziecko miało przy sobie kompetentnego nauczyciela, który nakłoni je do wykonywania czynności samodzielnie i umożliwi mu uzyskanie takich kompetencji, których nie byłoby w stanie same osiągnąć. Podczas poznawania świata przyrody i jego tajemnic taki nauczyciel jest wręcz wymagany i nieodzowny¹². „Wszystko, co nauczyciel czyni i co mówi (...) o przyrodzie,

⁹ A. Klim-Klimaszewska, *Pedagogika przedszkolna*, Warszawa 2005, s. 96.

¹⁰ E.J. Frątczakowie, *Ogród przedszkolny*, Warszawa 1997, s. 172.

¹¹ Por. A. Budniak, *Edukacja społeczno-przyrodnicza dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym. Podręcznik dla studentów*, Kraków 2012, s. 41.

¹² A. Twardowski, *Strategie nauczania wspierające rozwój psychiczny dziecka*, „Wychowanie w Przedszkolu” (2004)4, s. 3.

powinno być piękne, atrakcyjne, zagadkowe, paradoksalne, zadziwiające, niezwykłe, tajemnicze, nieoczekiwane i powinno wywoływać silne poruszenie duszy dziecka, uzewnętrznione w postaci silnych przeżyć emocjonalnych”¹³.

E. Korczak wskazuje na trzy wymiary edukacji przyrodniczej, które wpływają na sposób organizacji przez nauczyciela zajęć edukacji środowiskowej:

– **Edukacja o środowisku** – zdobywanie przez dzieci wiedzy obiektywnej o otaczającej rzeczywistości społecznej i przyrodniczej; poznawane zagadnienia mają charakter interdyscyplinarny i holistyczny. Zadaniem nauczycieli jest tak organizować poznawanie elementów środowiska, aby pokazać ich wzajemne powiązania, problemy i sposoby ich rozwiązania w różnorodnych aspektach: ekonomicznym, społecznym, politycznym itp. Edukacja środowiskowa nie może się ograniczać tylko do pojedynczych tematów, realizowanych okazjonalnie, ale powinna uwzględniać wszystkie obszary edukacji i oddziaływania różnych środowisk wychowania.

– **Edukacja w środowisku** – oznacza uczenie się o środowisku przez bezpośrednie działanie w kontakcie z nim, ponieważ stymuluje ono wielostronną aktywność dziecka, jest warunkiem budzenia jego wrażliwości na piękno i zniszczenie środowiska, kształtowania jego poczucia odpowiedzialności za otoczenie, pobudza ciekawość i warunkuje nabywanie kompetencji działania na rzecz środowiska.

– **Edukacja dla środowiska** – stanowi przygotowanie dzieci do odpowiedzialnego działania w środowisku, jego ochraniań i rozwiązywania problemów środowiskowych, podejmowania działań profilaktycznych i naprawczych na jego rzecz. Jest zatem kształtowaniem woli i chęci działania, kreowaniem podmiotowego i przemyślanego odnoszenia się do środowiska, rozwijaniem wiedzy i umiejętności, rozbudzaniem wrażliwości, poznawaniem sposobów wyrażania ocen i opinii oraz formułowania norm, wybierania metod działania w otoczeniu przyrodniczym¹⁴.

Przedmiotem szczególnej uwagi nauczyciela powinno być kształtowanie świadomości ekologicznej oraz postaw proekologicznych wychowanków, bowiem zarówno świadomość, jak i postawy wpływają na decyzje i wybory człowieka odnośnie do jego postępowania wobec otaczającej przyrody¹⁵. Nauczyciel powinien rozwijać więź dziecka z przyrodą, być jego przewodnikiem po świecie roślin i zwierząt. Powinien swoim za-

¹³ M. Sawicki, *Edukacja środowiskowa w klasach I-III szkoły podstawowej*, Warszawa 1997, s. 36.

¹⁴ E. Korczak, *Edukacja środowiskowa w klasach 1-3 szkoły podstawowej*, [w:] *Nasze środowisko – jak w nim żyć. Podstawy teoretyczne edukacji ekologicznej uczniów klas 1-3 szkoły podstawowej*, red. J. Gzyl, W. Jarosz, E. Korczak, E. Kulka, Z. Nowińska, Katowice 1996, s. 17-19.

¹⁵ M. Parlak, *Wiedza i świadomość ekologiczna uczniów klas trzecich szkół podstawowych*, [w:] *Wczesna edukacja dziecka wobec wyzwań współczesności*, red. I. Adamek, Z. Zbróg, Kraków 2011, s. 85.

Z praktyki

chowaniem dawać przykład, uruchamiać aktywność wewnętrzną dziecka, wzmacniać jego dążenie do podejmowania działań, wysiłku, pokonywania barier. Powinien wpływać motywująco na wychowanka, stwarzać właściwe warunki do działania oraz organizować odpowiednie metody i formy pracy.

„Kubusiowi Przyjaciele Natury” propozycją zajęć w przedszkolu

Z moich obserwacji wynika, że nauczyciele bardzo chętnie uczestniczą w kolejnych edycjach ogólnopolskiego programu edukacyjnego „Kubusiowi Przyjaciele Natury”¹⁶, który ma na celu realizację zagadnień związanych z przyrodą i ekologią. Partnerem merytorycznym tego przedsięwzięcia jest Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, a organizatorem programu firma „Tymbark” i „Kubuś”. Wszystkie przedszkola, które zgłaszają się do programu, otrzymują materiały dydaktyczne (książki ze scenariuszami zajęć, karty pracy, płyty CD, plakaty, książeczki dla dzieci) oraz Certyfikat potwierdzający uczestnictwo w programie. Wszelkie zadania zawarte w programie przeznaczone są do realizacji w okresie od października do czerwca. Celem programu jest:

- wszechstronne poznanie przyrody i środowiska;
- rozumienie związku człowieka z przyrodą i środowiskiem;
- kształtowanie właściwych zachowań w kontakcie z przyrodą;
- poznawanie problemów związanych z działalnością człowieka;
- nabywanie umiejętności ochrony i racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody;
- wdrażanie do podejmowania działań na rzecz przyrody i środowiska.

Program wprowadza w piękny i fascynujący świat natury, uwrażliwia na otaczające środowisko, uczy, w jaki sposób należy o nie dbać i jak można je chronić. Sprawia wiele radości, dobrej zabawy i satysfakcji z osiągniętych celów. Przedszkolaki razem z Kubusiem, poznają zwierzęta, rośliny, warzywa i owoce, uczą się, jak należy zachowywać się na łonie natury, a także dowiadują się, jak ważna jest segregacja śmieci czy oszczędzanie energii.

W ramach programu dzieci wraz z nauczycielami realizują następujące działania:

- obchody Dnia Przyjaciół Natury;
- obchody Pierwszego Dnia Wiosny;
- obchody Zielonego Dnia;
- obchody Dnia Marchewki;

- „Zaczarowana Jabłoń”;
- obchody Dnia Oszczędzania Energii;
- segregacja śmieci w przedszkolu;
- patrol ekologiczny w najbliższej okolicy;
- wycieczka do parku krajobrazowego, parku narodowego lub do lasu;
- konkurs plastyczny na plakat „Razem z Kubusiem dbam o naturę”;
- kącik przyrody w przedszkolu;
- spotkanie z ekologiem lub leśnikiem;
- przedstawienie teatralne związane z ochroną przyrody;
- zdrowa energia „Dzień Warzyw, Owoców i Soków”;
- konkurs na wierszyk lub piosenkę „Jestem Kubusiowym Przyjacielem Natury”;
- konkurs plastyczny na potwora śmieciowego;
- zbudowanie karmników dla ptaków;
- poznamy polskie rośliny i zwierzęta – zajęcia w zoo, parku botanicznym lub sali edukacyjnej.

Poprzez realizację treści zawartych w programie dzieci nie tylko same dostrzegają potrzebę wcielania w życie dbałości o środowisko, ale także to one najczęściej stają się inicjatorami proekologicznych zmian w swoich domach. Ich postawy są inspiracją dla nauczycieli do podejmowania dalszych działań w tym zakresie. Program „Kubusiowi Przyjaciele Natury” to inicjatywa, która w twórczy i przyjazny sposób wprowadza dzieci w świat przyrody, ukazując jej piękno i walory, równocześnie ucząc, jakie postępowania wpłyną na zachowanie jej bogactwa i różnorodności. Zajęcia te urozmaicają treści w realizowanych w przedszkolach programach nauczania, rozbudzają u dzieci ciekawość poznawczą, ale również uczą, jak dbać o przyrodę już od najmłodszych lat.

Edukacja przyrodnicza inspiracją do poznania kraju partnerskiego w programie *eTwinning*

Ważnym aspektem w procesie kształtowania wrażliwości przedszkolaka na otaczającą przyrodę jest uświadomienie jej roli nie tylko w kontekście własnego podwórka, miasta czy kraju, ale również poza jego granicami. Znajomość świata przyrody w znaczeniu globalnym jest o tyle naturalna, że dzieci poznają ją dzięki mediom czy zagranicznym wyjazdom. Tutaj pomocnym narzędziem może być program *eTwinning*. Osoby biorące udział w projektach *eTwinning* poznają własną kulturę, uczą się sposobu prezentowania jej swoim rówieśnikom, otwierają się na inne kultury, rozpoznają podobieństwa i różnice, akceptują różnorodności kulturowe, a także poznają świat przyrody, w którym żyją.

Z praktyki

Istotą programu *eTwinning* jest wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych (Internet, sprzęt komputerowy, oprogramowanie, aparaty i kamery cyfrowe) do nawiązywania bezpośredniej współpracy pomiędzy „bliźniaczymi przedszkolami” w różnych krajach Unii Europejskiej. Szerokie wykorzystanie mediów elektronicznych znacznie ułatwia komunikację między partnerami i pozwala na szybkie nawiązanie cennych znajomości i kontaktów, co często nie było możliwe za pomocą kanałów tradycyjnych. Umożliwia nie tylko sprawny wymianę informacji i materiałów edukacyjnych, ale pozwala także na ich wspólne tworzenie. Prowadzi to również do wzbogacenia zasobu metod i technik nauczania, którymi dysponuje nauczyciel. Można zaobserwować wyraźną tendencję wzrostową, jeśli chodzi o udział przedszkoli w projektach *eTwinning* na przestrzeni ostatnich lat¹⁷.

Analizując tematy projektów realizowanych z dziećmi w wieku 3-6 lat na portalu *eTwinning*, można zauważyć, że dotyczą one różnych zagadnień zawartych w podstawie programowej wychowania przedszkolnego:

- świąt i uroczystości (24 projekty);
- bajek (13 projektów);
- przyrody (12 projektów);
- Europy (10 projektów);
- przyjaźni (7 projektów);
- poznawania własnego otoczenia (7 projektów);
- muzyki, wierszy i piosenek (6 projektów);
- zabawy (4 projekty);
- nauki (3 projekty)¹⁸.

Na podstawie powyższych danych można przyjąć, że edukacja przyrodnicza jest popularnym tematem współpracy między partnerskimi przedszkolami. W grupie tej możemy wyróżnić następujące projekty: „Children – keepers of the Earth”, „Little ecologists”, „Autumn – my friend”, „Green Life for better&healthy life”, „W królestwie jesieni: park, ogród, pole, las...”, a także „Let’s Give a Breath to Earth”. Autorzy programu *eTwinning* organizują co roku konkurs „Nasz projekt *eTwinning*” w celu nagrodzenia projektów, które wyróżniają się kreatywnością i innowacyjnością. Projekt „Let’s give a breath to Earth” zrealizowany w Przedszkolu nr 48 z Oddziałami Integracyjnymi w Zabrze zajął drugie miejsce w VI edycji konkursu w kategorii wiekowej 3-6 lat. Partnerami tej wspólniejszej przygody były dzieci z greckiego i angielskiego przedszkola. Projekt

¹⁷ M. Szulc-Kurpaska, *Projekty eTwinning w przedszkolach*, [w:] *eTwinning drogą do edukacji przyszłości*, red. E. Gajek, P. Poszytek, Warszawa 2009, s. 106.

¹⁸ Tamże, s. 107.

poruszał wybrane zagadnienia edukacji przyrodniczej, wykorzystując nowoczesne technologie uczenia się.

Tematyką główną projektu były zagrożenia przyrodnicze i ekologiczne, które napotyka planeta Ziemia ze strony człowieka. Dzieci pięcioletnie i sześciolatki poznawały zagrożenia wynikające z zanieczyszczenia ekosystemów wodnych, powietrza i ziemi. Poprzez doświadczenia, obserwacje, różnorodne metody aktywizujące i twórcze oraz wycieczki fakultatywne poznawały zakres zmian w środowisku naturalnym oraz poszukiwały rozwiązań dostrzeżonych problemów możliwych do zastosowania przez siebie i rodzinę. Poszczególne działy tematyczne wprowadzane były poprzez maskotki gatunków objętych ochroną w krajach partnerskich: Amfitryta grecki żółw morski (zanieczyszczenia wody), Polcia polski bocian biały (zanieczyszczenia powietrza), Nutty angielska orzesznica (zanieczyszczenia łądów). Wspólnie wykonywane zadania publikowane były na blogu projektu, natomiast dodatkowe akcje, realizowane w placówkach według koncepcji: „Myśl globalnie – działaj lokalnie” opisywano w webmagazynie. Współpraca między placówkami rozpoczęła się od ustalenia tematyki i kalendarza projektu, poprzez wybór zadań realizowanych w poszczególnych działach tematycznych, do technicznych szczegółów ich realizacji. Szczególnie cenne były działania wymagające powstania jednego, wspólnego efektu w postaci e-story, apelu filmowego o ochronę zasobów leśnych, piosenki śpiewanej przez wszystkie dzieci w trzech językach czy utworzenia wspólnego tytułu projektu ze zgromadzonych uprzednio śmieci. Zadziwiający jest fakt, że początkowo sami autorzy nie dostrzegali olbrzymiego potencjału w realizowanym przedsięwzięciu. Liczne aktywności, twórcze sposoby realizacji pojawiających się pomysłów były bowiem efektem wielogodzinnych dyskusji panelowych pomiędzy nauczycielami koordynatorami oraz olbrzymiego zaangażowania uczniów i ich rodziców. Projekt stał się tak wymagający i angażujący przede wszystkim dzięki motywacji płynącej od dzieci, wspomnianemu zaangażowaniu i silnym przeżyciom emocjonalnym w kontakcie z poruszaną tematyką. Treści ekologiczne – tak ważne dla mieszkańców Ziemi – nie były czymś abstrakcyjnym, ale bardzo bliskim dzieciom, dziejącym się „tu i teraz”. Stąd poczucie realnego wpływu na sytuację planety Ziemi – z czego, trzeba mieć nadzieję, będą wypływać dalekosiężne globalne rezultaty. Lokalne sukcesy dotyczyły uruchomienia kreatywności i wyobraźni uczniów, przy wspieranej współpracy z rodzicami oraz instytucjami ekologicznymi na szczeblu miejskim i regionalnym.

Zajęcia edukacji przyrodniczej z wykorzystaniem nowoczesnych mediów w przedszkolu stają się bardziej atrakcyjne i odpowiadają zmieniającym się potrzebom dzieci w tym wieku. Przedszkolaki poznają, jak

Z praktyki

ich rówieśnicy z przedszkoli partnerskich realizują te same tematy, cieszą się, zauważając podobieństwa i różnice, związane z innym klimatem, przyrodą czy zwyczajami. Poprzez projekty spotykają się wirtualnie z koleżankami i kolegami z innych krajów, doskonaląc umiejętność posługiwania się technologią informacyjną. Najważniejsze jednak jest to, że dzieci *eTwinningowe* przede wszystkim dobrze się bawią, a przy tym również i uczą. Powstałe prezentacje multimedialne, apele proekologiczne, plakaty czy opowiadania mogą stanowić ciekawe uzupełnienie zajęć o tematyce proekologicznej. Zrealizowane projekty mogą stać się inspiracją i zachętą do podejmowania działań dla tych nauczycieli, którym tematyka ekologiczna i związane z nią zagadnienia wydają się zbyt trudne dla dzieci w wieku przedszkolnym.

Podsumowanie

Przyroda jest sprzymierzeńcem w wychowaniu dziecka, gdyż wychodzi naprzeciw niemal wszystkim jego potrzebom, sprzyja harmonijnemu rozwojowi, dostarcza afirmatywnych przeżyć i budzi zainteresowanie wszystkim, co porusza się, żyje, zmienia. Dzieci potrzebują dla swoich odkrywczych i badawczych działań nie tylko motywującego otoczenia pełnego różnorodnych bodźców, lecz również dorosłych, którzy będą dodawali im odwagi oraz wspierali ich ciekawość świata, żądę wiedzy i pęd ku dociekaniu istoty wszystkiego wokół siebie. W związku z powyższym, zadaniem nauczycieli przedszkola jest wykorzystanie walorów wychowawczych, poznawczych i zdrowotnych przyrody, organizowanie warunków do czynnego obcowania z nią w zabawie i w pracy, tworzenie atmosfery pobudzającej do zdobywania doświadczeń, szukania wyjaśnień, zadawania pytań, dzielenia się swoimi przeżyciami i spostrzeżeniami. Realizowanie dodatkowych programów z zakresu edukacji przyrodniczej czy zastosowanie nowoczesnych mediów w tym procesie powinno budzić zaangażowanie dzieci, odwoływać się do ich uczuć, wyobraźni, a jednocześnie podnosić efektywność pracy nauczyciela.

Bibliografia

Budniak A., *Edukacja społeczno-przyrodnicza dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym. Podręcznik dla studentów*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2012.

Frątczakowie E. J., *Ogród przedszkolny*, WSiP, Warszawa 1997.

<http://www.men.gov.pl> (dostęp 01.04.2013).

<http://www.przyjacielenatury.pl> (dostęp: 28.01.2013).

Jabłońska M., *Las i jego znaczenie*. „Wychowanie w Przedszkolu”

64 (2005)8, s. 32-34.

Klim-Klimaszewska A., *Pedagogika przedszkolna*, Polski Instytut Wydawniczy, Warszawa 2005.

Korczak E., *Edukacja środowiskowa w klasach 1-3 szkoły podstawowej*, [w:] *Nasze środowisko – jak w nim żyć. Podstawy teoretyczne edukacji ekologicznej uczniów klas 1-3 szkoły podstawowej*, red. J. Gzyl, W. Jarosz, E. Korczak, E. Kulka, Z. Nowińska, Instytut Ekologii Terenów Uprzemysłowionych, Katowice 1996.

Parczewska T., *Edukacja ekologiczna w przedszkolu*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2009.

Parczewska T., *O ochronie środowiska*, „Wychowanie w Przedszkolu” (2005)2, s. 24-26.

Parlak M., *Wiedza i świadomość ekologiczna uczniów klas trzecich szkół podstawowych*, [w:] *Wczesna edukacja dziecka wobec wyzwań współczesności*, red. I. Adamek, Z. Zbróg, Wydawnictwo LIBRON, Kraków 2011, s. 85-100.

Rychlik J., *Każde doświadczenie wzbogaca*, [w:] *Doświadczenie poznawania świata przez dzieci w młodszych wiekach szkolnym*, red. I. Adamek, B. Pawlak, Wydawnictwo LIBRON, Kraków 2012, s. 227-236.

Sawicki M., *Edukacja środowiskowa w klasach I-III szkoły podstawowej*, Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 1997.

Sławińska M., *Konstruowanie znaczeń przyrodniczych w przedszkolu – empiria czy transmisja?*, [w:] *Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna. Badania, opinie, inspiracje*, red. M. Karwowska-Struczyk, D. Sobierańska, M. Szpotowicz, Wydawnictwo Akademickie ŻAK, Warszawa 2011, s. 294-318.

Szulc-Kurpaska M., *Projekty eTwinning w przedszkolach*, [w:] *eTwinning drogą do edukacji przyszłości*, red. E. Gajek, P. Poszytek, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2009, s. 102-116.

Twardowski A., *Strategie nauczania wspierające rozwój psychiczny dziecka*, „Wychowanie w Przedszkolu” (2004)4, s. 3-9.

Więckowski R., *Pedagogika wczesnoszkolna*, WSiP, Warszawa 1993.

Wood D., *Jak uczą się i myślą dzieci*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006.